

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

ПАШКОВСЬКА АННА ЮРІЇВНА

УДК 311.17:373.5(477)(043.3)

Статистичне вивчення середньої освіти в Україні

Спеціальність 08.00.10 – статистика

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Парфенцева Неля Олексіївна.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кулинич Роман Омелянович,
Хмельницький університет управління та права,
завідувач кафедри математики, статистики та
інформаційних технологій;

кандидат економічних наук
Панасенко Інна Вікторівна,
ТОВ “Харвіст Холдинг”,
начальник відділу казначейських операцій

Захист відбудеться “27” вересня 2016 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 у Національній академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1.

Автореферат розісланий “26” серпня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

О. А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку України, зокрема її входження до європейського та світового освітнього простору, вимагає проведення низки соціально-економічних реформ, спрямованих на підвищення рівня освітніх послуг, забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, модернізацію змісту освіти в контексті її відповідності потребам сучасного ринку праці. Адже освіта є ключовою інвестицією в розвиток людського потенціалу, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, захисту національних інтересів, зміцнення авторитету України на міжнародній арені.

Передусім вагомим значенням набуває середня освіта – центральна ланка в освітній системі будь-якої країни та основа для успішного здобуття освіти наступних рівнів й самоосвіти протягом усього життя. Починаючи з 1991 р., в Україні розвиток системи освіти та зокрема середньої освіти відбувається синхронно з державним та суспільним будівництвом, в контексті глибоких кризових явищ в економіці й демографічних змін, що впливають на формування ситуації у досліджуваній системі.

Середня освіта є складною та багаторівневою системою, що розвивається та змінюється під впливом низки соціальних, економічних і часових чинників. Тому для належного розв'язання проблем, пов'язаних із необхідністю реформування освіти в умовах глобалізації та модернізації галузі, необхідно проведення різнобічного статистичного аналізу стану й умов розвитку, виявлення характерних тенденцій, оцінювання ефективності національної системи середньої освіти з урахуванням результатів міждержавних порівнянь.

Статистичному дослідженню освіти та зокрема середньої освіти присвячено значний доробок науково-практичного та методологічного характеру. Серед вітчизняних та зарубіжних учених-статистиків цьому питанню приділяли увагу А. Агранович, Л. Гохберг, А. Головач, С. Герасименко, В. Захожай, І. Калачова, Л. Коваленко, В. Колесник, Р. Кулинич, В. Михайленко, І. Панасенко, О. Осауленко, Н. Парфенцева, В. Саріюгло та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і методологічних аспектів вивчення системи середньої освіти й моніторингу освіти в Україні та її регіонах зробили: О. Байназарова, Т. Білогліб, Л. Гриневич, В. Журавський, Л. Козарезенко, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Малишко, Л. Паращенко, В. Савчук, А. Тайджнман, В. Шестак та інші науковці.

Разом з тим у науковій літературі залишаються нерозв'язаними питання проведення статистичного вивчення середньої освіти в Україні з метою розширення інформаційно-статистичної бази, наповнення її новими показниками, запровадження нових методів збирання інформації.

Система середньої освіти в Україні потребує поглибленого статистичного вивчення й аналізу для раціонального використання всіх видів ресурсів, дослідження умов формування та задоволення потреб у освітніх послугах, надання науково обґрунтованих статистичних висновків у цілому та прийняття на їх основі управлінських рішень.

Недостатній рівень дослідження теоретичних та методологічних засад статистичного аналізу середньої освіти в сучасних соціально-економічних умовах спричинив вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання та логіку викладу матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту за темами “Розроблення статистичного забезпечення для дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України в сучасних умовах” (номер державної реєстрації 0113U005980), “Розроблення статистичного забезпечення становлення та функціонування ринків в Україні” (номер державної реєстрації 01080011270). У межах наукової роботи автором розроблено рекомендації щодо теоретико-методологічного обґрунтування статистичного вивчення середньої освіти в Україні та запропоновано напрями удосконалення інформаційно-методичного забезпечення статистичного вивчення середньої освіти в Україні.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і методичних підходів до статистичного вивчення середньої освіти в Україні. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких теоретико-методологічних і практичних завдань:

- розкрити сутність середньої освіти як об'єкта статистичного вивчення;
- проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку системи середньої освіти;
- узагальнити досвід наукової та практичної діяльності в системі середньої освіти та виявити особливості чинного законодавства України в ній;
- окреслити позицію середньої освіти у міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях та у Міжнародній стандартній класифікації освіти;
- охарактеризувати наявне інформаційне забезпечення статистичного вивчення середньої освіти та визначити методологічні засади й методичні підходи щодо його покращання;
- обґрунтувати систему статистичних показників аналізу середньої освіти України;
- узагальнити теоретичні й методичні засади організації та проведення моніторингу середньої освіти України;
- здійснити багатомірне групування регіонів України та визначити їх рейтинг за станом середньої освіти;
- оцінити вплив показників розвитку середньої освіти на результати зовнішнього незалежного оцінювання.

Об'єктом дослідження є система середньої освіти України.

Предметом дослідження є наукові, методологічні та методичні підходи до статистичного вивчення середньої освіти в Україні.

Методи дослідження. Специфіка предмета дослідження та сформульовані завдання зумовили застосування загальнонаукових методів: наукової абстракції,

порівняння, аналізу, синтезу, дедукції та індукції, узагальнення та логічний – для опрацювання теоретичних засад статистичного вивчення середньої освіти в Україні та для характеристики сучасного її стану; методи абсолютних, відносних та середніх величин вжито для статистичного оцінювання показників розвитку середньої освіти та обсягів фінансування; зведення і групування – для розроблення методичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення інформаційного забезпечення статистичного вивчення середньої освіти в Україні; ряди динаміки – для аналізу змін показників середньої освіти; кластерний аналіз – з метою оцінювання стану середньої освіти в регіонах України; графічний та табличний метод – для представлення й узагальнення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики, офіційні та методичні матеріали Міністерства освіти і науки України, міжнародних організацій – Інституту статистики ЮНЕСКО та Світового банку, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів (монографії, наукові статті, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів), довідкові й інформаційні видання, Інтернет-ресурси тощо. Дисертаційна робота виконана з використанням комп'ютерних технологій, реалізованих у програмних модулях інтегрованої системи обробки даних пакета Statistica 6.0 та табличного процесора Microsoft Excel.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробці методичних підходів до статистичного вивчення й аналізу стану і розвитку середньої освіти в Україні. Отримано такі результати, що містять елементи наукової новизни та свідчать про особистий внесок здобувача:

удосконалено:

- науково-методичні підходи до поглиблення інформаційного забезпечення статистичного вивчення середньої освіти в Україні шляхом упровадження анкет для керівників закладів освіти та батьків учнів, що розширює можливості оцінювання рівня забезпеченості всіма видами ресурсів, а також обсягів фінансування середньої освіти фізичними особами;
- систему статистичних показників, які характеризують стан середньої освіти, що дозволяє поглибити статистичний аналіз на державному та національному рівнях;
- науково-методичні підходи до статистичного аналізу середньої освіти, що зумовлює комплексність аналізу стану та розвитку середньої освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях;

дістало подальший розвиток:

- використання статистичних класифікацій у середній освіті, що розширює інформаційне забезпечення досліджень цієї сфери;

- застосування методу кластерного аналізу для нового об'єкта дослідження – середньої освіти, що дозволило виявити однорідні групи регіонів та рівень розвитку в них системи освіти за результатами оцінювання показників стану освітньої сфери;
- інформаційно-методичне забезпечення статистичного вивчення середньої освіти на основі поглиблення інформаційної бази та розроблення пропозицій щодо збирання й оброблення інформації щодо середньої освіти.

Практичне значення отриманих результатів визначаються тим, що окремі положення та рекомендації щодо вивчення системи середньої освіти в Україні, а також методичні підходи до вдосконалення його інформаційно-статистичного забезпечення використовуються в роботі Головного управління статистики у Запорізькій області (довідка № 08-11/206 від 24.09.2015 р.) та Головного управління статистики у Житомирській області (довідка № 13-08/237 від 17.06.2015 р.) для вдосконалення статистичного моніторингу галузі освіти. Основні теоретико-методологічні положення та практичні результати досліджень запроваджені у навчальний процес під час викладання нормативної дисципліни “Статистика ринків” при підготовці бакалаврів спеціальності “Прикладна статистика” на кафедрі статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту (довідка № 245 від 30.03.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є закінченою, самостійною науковою роботою. Усі положення, розробки, результати, висновки та рекомендації, що висвітлені в роботі й виносяться на захист, отримані здобувачем особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція з нагоди Дня працівників статистики “Система державної статистики України: сучасний стан, проблеми, перспективи” (м. Київ, 2013 р., 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція “Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація” (м. Київ, 2015 р.), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Науковий потенціал сучасної економічної науки” (м. Тернопіль, 2016 р.).

Публікації. За темою дослідження одноосібно опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 3,43 друк. арк. З них 2 статті загальним обсягом 1,05 друк. арк. – у виданнях, що належать до наукометричних баз даних, 4 статті загальним обсягом 1,61 друк. арк. – у наукових фахових виданнях та 5 публікацій (0,77 друк. арк.) – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 174 сторінки, повний – 232 сторінки. Робота містить 18 таблиць та 59 рисунків, з яких 1 таблиця та 1 рисунок займають повну

сторінку, а також 12 додатків на 32 сторінках. Список використаних джерел перераховує 201 найменувань і викладений на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету й основні завдання дослідження, сформовано положення, які визначають об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 “Середня освіта як об'єкт статистичного вивчення”** обґрунтовано сутність середньої освіти як об'єкта статистичного вивчення в контексті соціально-економічного розвитку країни; розглянуто результати наукових досліджень у зазначеній сфері; висвітлено особливості чинного законодавства України, що регулює систему середньої освіти.

Освіта України є широко розгалуженою, взаємоузгодженою, комплексною системою, яка динамічно розвивається та якісно модернізується під впливом низки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища серед яких природний і механічний рух населення, державна політика у сфері фінансового та матеріального забезпечення закладів освіти й соціального захисту населення, потреби ринку праці, освіти впродовж життя. У свою чергу, чинники розвитку системи тісно пов'язані з загальною економічною та політичною ситуацією в країні.

Наразі сучасна система середньої освіти країни можна охарактеризувати:

- зменшенням чисельності учнів у зв'язку з демографічними змінами (так, у 2014/15 н. р. заклади середньої освіти в Україні відвідувало 3757 тис. осіб, що на 47,3% менше порівнянні з 1990/91 н. р. – 7132 тис. осіб), а також скороченням кількості закладів освіти – відповідно, на 17,6 тис. од., або на 19,3% менше (рис. 1);

- появою закладів “нового типу” (у 2014/15 н. р. частка закладів “нового типу” становила 23,4% мережі загальної середньої освіти, в них одержували освіту 24,9% загальної кількості учнів, що майже вдвічі більше порівняно з 2000/01 н. р. (відповідно 1758 навчальних закладів та 482,3 тис. учнів);

- появою сектору недержавних закладів освіти (на початку 2014/15 н. р. в Україні функціонувало 167 денних загальноосвітніх навчальних закладів приватної форми власності, які відвідували 0,48% учнів (17,8 тис. осіб)).

Суттєві особливості також має територіальний розподіл закладів освіти у міській та сільській місцевості: у міських поселеннях функціонувало 32,5% закладів, що забезпечували послугами середньої освіти 67,7% населення, у сільській місцевості – навпаки 67,5% закладів, при цьому контингент учнів налічував 32,3%.

Рис. 1. Кількість закладів та чисельність учнів середньої школи в Україні у 1990/91 – 2014/15 н. р.

У роботі проведено аналіз обсягів державного фінансування освіти в країнах Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку, проаналізовано його вплив на соціально-економічний розвиток країн. Досліджено, що у 2014 р. частка витрат державного сектору на освіту в Україні становила 5,9% ВВП, що відповідає рівню розвинених країн Європейського Союзу, але в абсолютному вираженні обсяги фінансування є на порядок нижчими за їх показники.

В Україні у 2014 р. видатки на середню освіту становили майже половину загального обсягу державних видатків на освіту – 45 122,61 млн грн (у 2014 р. – 41,6%, в 2007 р. – 40,6%), порівняно з попереднім роком вони зменшилися на 4,6%. У 2014 р. комунальні платежі становили 11,9% поточних витрат державного сектору на загальноосвітні навчальні заклади, а витрати на заробітну плату близько 76,6%, отже, обсяг витрат на покращання матеріально-технічного забезпечення якості освіти в сукупності становив 4,1%, що свідчить про залишковий спосіб фінансування освіти. За даними обстеження умов життя домогосподарств в Україні, населення наразі практично не має змоги вкладати гроші у навчання, про що свідчить мала частка домогосподарств, які повідомили про цей вид витрат у 2014 р. (24,9–27,6%) та низький рівень витрат, порівняно з іншими групами товарів та послуг, що становили в середньому 170,62 грн. в місяць на одне домогосподарство, що повідомило про дані витрати та 45,86 грн. до всіх обстежених.

В умовах зростання ролі освіти в XXI ст. та середньої освіти зокрема, вона стала об'єктом вивчення низки вчених різних наукових напрямів: економістів, статистиків, управлінців та філософів. Аналіз наукових розробок щодо середньої освіти здійснено в ієрархічно-логічному порядку, а їх авторів згруповано у такий спосіб: першу групу складають науковці роботи яких присвячені аспектам

управління освітою; другу – дослідники економічного спрямування, більшість робіт яких присвячена освіті як фактору соціально-економічного розвитку суспільства, дослідженню ефективності використання ресурсів, а також, статистичному вивченню освіти; третю групу – вчені, які, ґрунтуючись на загальноєвропейському та світовому досвіді розвитку галузі освіти, займалися питаннями визначення поняття “якість освіти”, побудови системи показників якості освіти в навчальних закладах та проведення відповідних моніторингових досліджень.

Результати аналізу вітчизняної та іноземної наукової літератури й концептуальних засад і цілей політики держави щодо системи середньої освіти зумовлюють необхідність проведення їх аналізу у двох напрямках: 1) дослідження стану та розвитку сфери середньої освіти з метою ефективного використання всіх наявних ресурсів; 2) дослідження факторів зовнішнього середовища, що справляють позитивний і негативний вплив на розвиток освітньої системи.

У розділі 2 “Теоретико-методологічні засади вивчення середньої освіти в Україні” визначено особливості відображення середньої освіти в системі статистичних класифікацій; досліджено питання інформаційного забезпечення статистичного вивчення середньої освіти; охарактеризовано систему статистичних показників стану та розвитку середньої освіти.

За результатом проведених досліджень обґрунтовано доцільність використання національних класифікацій, які є підґрунтям для проведення статистичного аналізу та поширення статистичної інформації: Класифікатор об’єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ); Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД); Статистична класифікація послуг (СКП); Класифікація індивідуального споживання за цілями (КІСЦ).

У роботі наголошується, що глобальний характер сучасних соціально-економічних процесів вимагає порівнянності й узгодженості статистичної інформації, яка подається різними країнами та міжнародними організаціями. Вагомим кроком на шляху формування міжнародної статистики освіти є використання Міжнародної стандартної класифікації освіти, що надає змогу класифікувати навчальні заклади за типом освітніх програм та навчальних результатів.

Як свідчать результати досліджень, ключові статистичні дані щодо середньої освіти (кількість закладів освіти, контингент учнів, кількість вчителів та обсяг фінансових ресурсів) накопичуються в публікаціях Інституту статистики ЮНЕСКО, Світового банку, Євростату та інших міжнародних організацій (ОЕСР). Значна частка публікацій присвячена стратегії розвитку освіти “Europe 2020”.

Основними інформаційними ресурсами дослідження середньої освіти в Україні є: форми державної статистичної звітності відповідно до Плану державних статистичних спостережень, форми звітності Міністерства освіти і науки, погоджені з Державною службою статистики України, та інших міністерств і відомств, а також переписи населення, вибіркові обстеження.

Особливу увагу потребує вивчення середньої освіти з позиції відображення у формах статистичної та відомчої звітності (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційне забезпечення вивчення галузі середньої освіти в Україні

№ з/п	Індекс форми	Назва форми
<i>Статистична звітність</i>		
1.	77-РВК	Звіт про кількість дітей шкільного віку
<i>Відомча звітність</i>		
2.	1-ЗСО	Звіт про продовження навчання для здобуття повної загальної середньої освіти випускниками 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів
3.	ЗНЗ-1	Звіт денного загальноосвітнього навчального закладу
4.	ЗНЗ-2	Звіт вечірньої (змінної) школи
5.	76-РВК	Зведений звіт денних загальноосвітніх навчальних закладів
6.	ЗВ-1	Зведений звіт вечірніх (змінних) шкіл
7.	83-РВК	Звіт про чисельність і склад педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів
8.	Д-4 (зведена)	Відомості про матеріальну базу денних загальноосвітніх навчальних закладів системи МОН України комунальної форми власності
9.	Д-5 (зведена)	Відомості про профільне навчання і поглиблене вивчення предметів
10.	Д-6 (зведена)	Відомості про групування денних загальноосвітніх навчальних закладів за кількістю вчителів, класів і учнів та про наповнюваність класів учнями
11.	Д-7 (зведена)	Відомості про мови навчання та вивчення мови як предмета у загальноосвітніх навчальних закладах
12.	Д-8 (зведена)	Відомості про викладення іноземних мов у денних загальноосвітніх навчальних закладах
13.	Д-9 (зведена)	Відомості про загальноосвітні санаторні та спеціальні школи (школи-інтернати)
14.	НВ	Звіт про травматизм під час навчально-виховного процесу в навчальному закладі

На основі проведеного аналізу встановлено, що на сучасному етапі зміст інформація про середню освіту, яка накопичується у цих формах, доволі повно характеризує об'єкт вивчення, але має недоліки, серед яких: відсутність єдиного підходу до формування інформаційних потоків різних рівнів та їх невпорядкованість; недостатність для аналізу та не відповідність цілям державної та регіональної політики, а також принципам проведення міжнародних зіставлень. Тому, потребує нагального вирішення проблема вдосконалення інформаційного забезпечення вивчення середньої освіти.

Ефективність інформаційного забезпечення функціонування середньої освіти потребує розгляду останньої як ринку освітніх послуг, що передбачає поінформованість учасників освітнього ринку про властивості послуг, умови їх надання та споживання, конкуренцію, характеристики споживачів тощо. У роботі обґрунтовано, що за таких умов важливим елементом формування інформаційного забезпечення статистики середньої освіти є використання

альтернативних джерел інформації, у тому числі міжнародних досліджень, моніторингів та адміністративних джерел даних.

Описана й обґрунтована ієрархічна схема передачі статистичної інформації щодо середньої освіти на державному рівні.

У результаті проведеного аналізу показників, що використовуються у міжнародній практиці для статистичного аналізу стану середньої освіти, в роботі запропоновано удосконалену систему статистичних показників за моделлю “контекст – ресурс – процес – результати” з метою побудови інформаційно-аналітичного забезпечення. Зокрема автором запропоновано доповнення в блоці фінансового забезпечення середньої освіти. Ця система представлена самостійними, але пов’язаними між собою блоками (рис. 2).

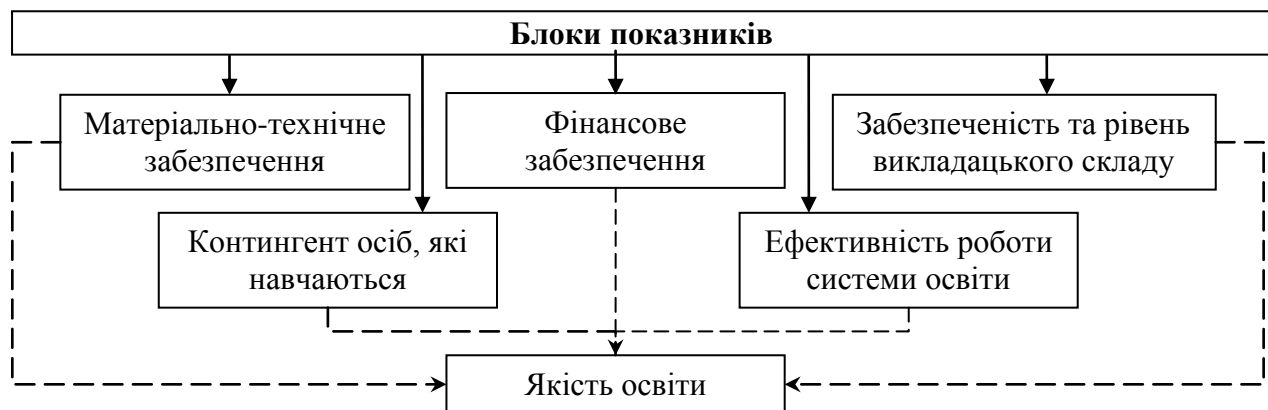

Рис. 2. Блоки показників статистичного вивчення середньої освіти в Україні

Запропоновані блоки показників системи середньої освіти, що забезпечують проведення всебічного статистичного аналізу цього складного, багатогранного явища в розрізі регіонів, форм власності та типів навчальних закладів, статі та віку, можуть бути використані при плануванні реформ та оцінці ефективності їх проведення, визначення оптимальної регіональної системи освіти, формуванні прогнозів розвитку.

Розділі 3 “Статистичне забезпечення управління середньою освітою в Україні” присвячено узагальненню теоретичних і методичних засад організації та проведення моніторингу середньої освіти України, статистичному аналізу вітчизняної системи середньої освіти, групуванню регіонів за її основними показниками, рейтинговому оцінюванню рівня розвитку середньої освіти, оцінці впливу показників системи середньої освіти на результати зовнішнього незалежного оцінювання.

Обґрунтовано, що одним із суттєвих аспектів аналізу середньої освіти в Україні є створення та використання дієвої системи різноманітних методів та каналів збирання інформації, у тому числі моніторингу.

Під моніторингом середньої освіти розуміємо сукупність проблемно-орієнтованих безперервних спостережень із визначеною періодичністю за станом освітньої сфери та факторами, що її формують і на неї впливають, з метою

оброблення, нагромадження, поточного оцінювання та прогнозування на базі проведення всебічного статистичного аналізу.

При впровадженні моніторингу середньої освіти, на нашу думку, доцільним є проведення двох досліджень – закладів середньої освіти та учнів, які відвідують заклади освіти відповідного рівня, на основі опитування, відповідно, керівників (директорів) закладів освіти та батьків учнів.

На основі узагальнення міжнародного досвіду для запропонованих досліджень розроблено проект анкет, що містять 41 запитання для директорів шкіл та 29 – для батьків учнів. У табл. 2 окреслені напрямки проведення моніторингових досліджень.

Таблиця 2

Напрями проведення моніторингових досліджень загальної середньої освіти

Заклади освіти	Користувачі освітніх послуг
Оцінки результативності впровадження державних цільових програм та проектів	
Одержання інформації про різні аспекти діяльності закладів освіти	Забезпеченість учнів додатковим навчанням; зовнішні умови розвитку учнів (забезпеченість комп'ютерною технікою, освіта батьків тощо)
Проведення часових та міжрегіональних зіставлень забезпеченості закладів освіти необхідним для надання освітніх послуг (на основі самоаналізу його керівництва)	Задоволеність наданням освітніх послуг закладами освіти
Аналіз умов формування та розвитку учнівського контингенту	Визначення пріоритетів вибору закладів освіти
Аналіз формування позабюджетного фінансування закладів освіти та ефективності використання бюджетних коштів	Оцінка позабюджетного фінансування закладів освіти

Органом, відповідальним за підготовку та проведення обстеження, повинна, на нашу думку, бути Державна служба статистики України та її регіональні відділення, які забезпечують усі етапи руху статистичних даних. Також слід зазначити, що до проведення обстеження може бути долучена ланка закладів управління освітою.

У роботі проведено аналіз стану середньої освіти у 2010–2015 н. р. за основними показниками відповідно до форми власності. Визначено, що 98,5% зміни кількості навчальних закладів за цей період пов'язано зі скороченням державних закладів освіти. Покращення фінансового забезпечення населення України у 2011–2013 рр. привело до певного зростання кількості осіб, які отримують освіту в приватних навчальних закладах (0,24% у 2011/12 н. р. та 1,82% у 2013/14 н. р.).

Середня кількість учнів у одному закладі у 2010–2015 н. р. коливалася в межах 214–219 осіб у державних навчальних закладах, тобто відбулося зменшення на 3 особи та 93–107 осіб у приватних – зростання на 12 осіб. Незмінною залишається середня кількість вчителів: 25–26 осіб – у державних та

22 особи – у приватних закладах, однак загальна кількість вчителів зменшилася на 55,0 тис. осіб, або на 10,8%.

У зв'язку з політикою держави щодо забезпечення населення навчанням у закладах “нового типу”, кількість навчально-виховних комплексів у 2014/15 н. р. збільшилася порівняно з 2010/11 н. р. на 899 одиниць, тобто щорічно у середньому на 225 одиниць. Поряд з цим відбулося скорочення середньої кількості осіб, які отримують освіту у цих закладах, з 193 до 158 осіб.

Оцінка територіальних структурних зрушень контингенту осіб, які отримують освіту у загальноосвітніх навчальних закладах у 2010–2015 н. р., свідчить про збільшення учнів молодших класів (1–4 класи): на 3,9 в. п. у містах та 4,9 в. п. у сільській місцевості за досліджуваний період. У середній школі (5–9 класи) зафіксовано скорочення часток учнів на 3,6 в. п. та 3,9 в. п. відповідно, що відповідає демографічним змінам у країні загалом.

Під час аналізу диференціації 25 регіонів України за показниками стану системи середньої освіти у 2014/15 н. р. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя; інформацію по Донецькій і Луганській областях наведено за наявними офіційними даними 2014 р.) було виявлено таке: лідируючі позиції за показником кількість учнів на один ЗНЗ займає м. Київ (503 особи), де навчаються 6,8% усіх учнів країни. Середня кількість учнів, що відвідують заклади Тернопільської області (127 учнів) становить 59,6% середнього рівня по країні (213 осіб). Такі показники свідчать про розпорошеність закладів на території регіону, де навчається лише 2,8% загальної кількості учнів України та на 10 тис. населення у області припадало 8 ЗНЗ, що значно перевищує показник м. Києва (2 заклади).

Кількість учителів у розрахунку на один ЗНЗ коливалася в межах від 21 особи (Чернігівська обл.) до 44 осіб (м. Київ, у якому загалом працювало 4,9% загальної кількості вчителів країни); при цьому кількість учнів у розрахунку на одного вчителя загалом варіювала у діапазоні 6–11 осіб. Лідируючі позиції зайняли м. Київ та Дніпропетровська область, найнижчу – Тернопільська область.

Середній обсяг витрат на одного учня в Україні 2014/15 н. р. становив 10,1 тис. грн. Найбільші обсяги витрат припадали на учнів Івано-Франківської та Закарпатської областей (15,1 тис. грн та 12,1 тис. грн відповідно). Найменші мали місце у Харківській (8,5 тис. грн) та Дніпропетровській (8,9 тис. грн) областях.

З метою розробки ефективних регіональних управлінських рішень проведено багатомірне групування однорідних територій за показниками стану середньої освіти з використанням методів кластерного аналізу. До множини ознак, за якими проводилась оцінка регіонів України за 2014/15 н. р., віднесені такі:

1. Обсяг державних витрат на одного учня, X_1 , тис. грн.
2. Кількість учнів у розрахунку на один ЗНЗ, X_2 , осіб.
3. Кількість закладів освіти на 10 000 наявного населення, X_3 , од.
4. Кількість учнів у розрахунку на одного вчителя, X_4 , осіб.

5. Кількість учнів у розрахунку на один навчальний заклад “нового типу”, X_5 , осіб.

Для унаочнення результатів розподілу регіонів України за рівнем розвитку середньої освіти у 2014/15 н. р. побудовано дендрограму (рис. 3).

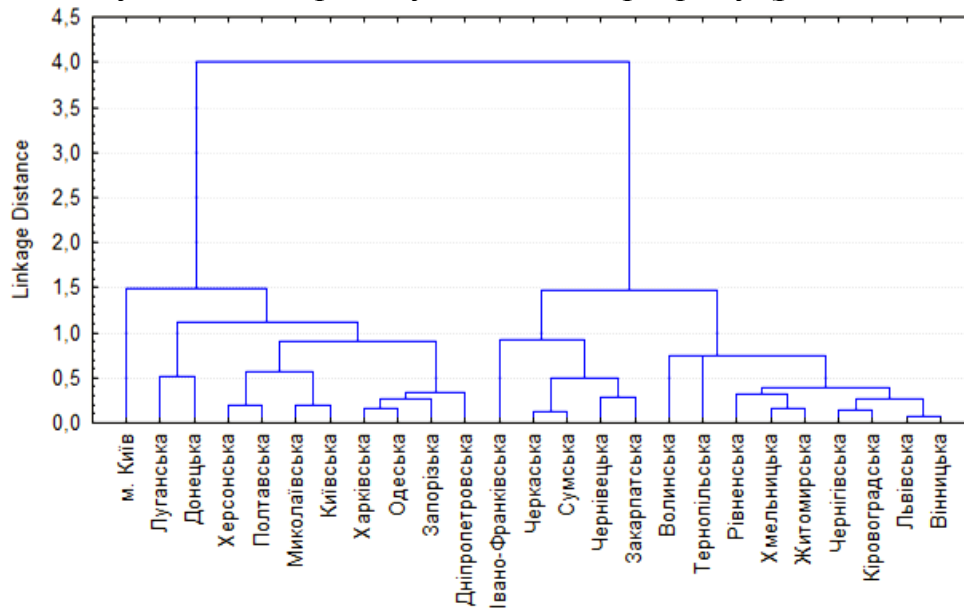

Рис. 3. Дендрограма регіонів України за станом середньої освіти в Україні у 2014/15 н. р.

Згідно з результатами кластерного аналізу, найбільш оптимальним є розподіл регіонів України за рівнем розвитку середньої освіти на два кластери з подальшим виділенням у рамках кожного з них два підкластери (табл. 3).

Таблиця 3

Середні значення досліджуваних показників для сформованих кластерів

Кластер	Кількість регіонів	Регіони	X_1 , тис. грн	X_2 , осіб	X_3 , од.	X_4 , осіб	X_5 , осіб
A1	1	м. Київ	10,8	503	2	11	412
A2	10	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області	9,3	249	3	10	249
B1	5	Івано-Франківська, Закарпатська, Сумська, Черкаська, Чернівецька області	12,1	199	5	7	125
B2	9	Вінницька, Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська області	10,1	167	7	7	234

Найкращі показники стану середньої освіти в Україні у 2014/15 н. р. були відмічені у кластері А, розподіленому на два окремих підкластери: А1, до складу якого увійшов один нетиповий регіон (м. Київ), та А2 (10 регіонів). Столиця займає лідируючу позицію за показниками кількості учнів у ЗНЗ (X_2) – 503 особи

та у закладах “нового типу” (X_5) – 412 осіб, а за також показником середньої завантаженості вчителів учнями (X_4) – 11 осіб. Для підкластера А2 характерні найнижчі обсяги фінансування (X_1) – 9,3 тис. грн на одного учня за більшої, ніж у регіонах кластера В, середньої кількості учнів у одному навчальному закладі, як загальноосвітньому, так і “нового типу” (X_2 , X_5).

Найгірша ситуація спостерігається у підкластері В1: за найбільших середніх обсягів фінансування, на один заклад “нового типу” тут припадає найменша середня кількість учнів – 125 осіб (порівняно з середнім значенням по країні 226 осіб), а також у регіонах цього під кластера найменша кількість закладів освіти на 10 тис. наявного населення – 5 (відповідно, по Україні – 4).

Це свідчить про недосконалість управлінської політики в цих регіонах та неефективне використання наявних ресурсів.

Одержані характеристики підкластерів свідчать про схожі умови розвитку середньої освіти в їх регіонах, а отже, останні потребують єдиних заходів освітньої політики, прийняття близьких за змістом управлінських рішень.

Визначення рейтингу кожного з регіонів здійснено на основі інтегральної оцінки, значення якої коливається в межах [0; 1], що дозволяє визначити стан окремого регіону, групи регіонів та виявити “середній регіон”.

Середня рейтингова оцінка за регіонами України у 2014/15 н. р. становила 0,422. При цьому 14 регіонів (56,0%) мали рейтингові оцінки, нижчі за середню по країні, 11 регіонів (44,0%) – вищі за середній рівень. Серед регіонів-лідерів зазначимо Івано-Франківську та Дніпропетровську області та м. Київ.

До переліку регіонів, що отримали лише 85,0–100,0% середньої рейтингової оцінки, увійшли Чернігівська, Донецька, Миколаївська, Кіровоградська, Хмельницька, Вінницька, Київська, Полтавська та Чернівецька області. “Аутсайдером” є Сумська область, оцінка якої становить 64,1% середнього значення по країні (рис. 4).

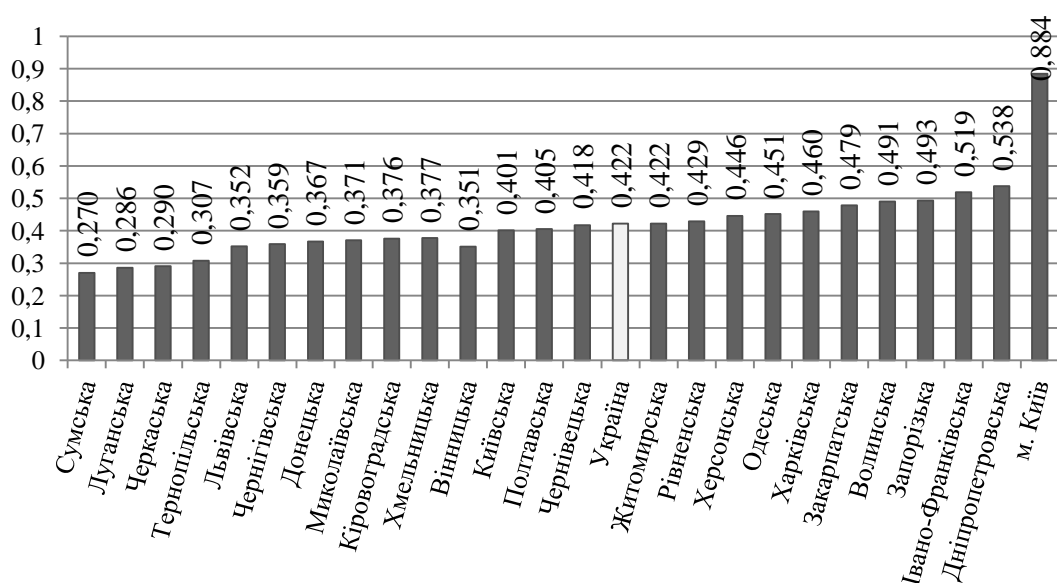

Рис. 4. Ранжування регіонів України за рейтинговою оцінкою стану середньої освіти в 2014/15 н. р.

На основі аналізу впливу множини показників розвитку середньої освіти на результати зовнішнього незалежного оцінювання, саме на частку осіб, які отримали 183,5–200,0 балів, від загальної кількості осіб, які взяли участь у цьому оцінюванні з української мови (Y_1) та математики (Y_2) як індикатора ефективності системи середньої освіти, за регіонами України у 2014/15 н. р. встановлено, що статистично значущими, на основі значень вірогідності нульової гіпотези для коефіцієнтів рівняння регресії, є кількість випадків скоєння злочинів неповнолітніми на 10 тис. учнів (Z_7) та розмір заробітної плати працівників сфери освіти (Z_2). Цю залежність описують моделі:

$$Y_1 = 7,21 - 0,21 \cdot Z_7;$$

$$Y_2 = -22,56 + 0,01 \cdot Z_2.$$

Тобто, при одиничному збільшенні: а) кількості випадків скоєння злочинів неповнолітніми, частка учнів, які отримають вищий бал з української мови зменшується на 0,21%; б) при зростанні заробітної плати працівників сфери освіти на 1 грн частка учнів з вищим балом за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з математики зростає на 0,01% за умови, що інші фактори залишаються без зміни.

Отримані результати свідчать про необхідність розроблення регіональних систем управління освітою, які б урахували особливості розвитку освіти цих регіонів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад та методичних підходів до статистичного вивчення й аналізу стану і розвитку середньої освіти в Україні статистичного вивчення середньої освіти в Україні. Отримані науково-практичні результати свідчать про досягнення мети, виконання поставлених завдань та дозволяють сформулювати такі висновки:

1. В Україні відбувається становлення нової системи середньої освіти, яка передбачає входження у світовий і європейський освітній та інформаційний простір. Політика держави у сфері управління освітою наразі орієнтована на мінімізацію впливу негативних явищ, які мають місце у соціально-економічних сферах, у тому числі обмеженості фінансово-матеріальних ресурсів, а також на забезпечення доступності освіти, підвищення освітнього потенціалу населення.

Як об'єкт дослідження освітньої статистики середня освіта розглядається як складно організована система, що включає освітні установи, наділені відповідними ресурсами та повноваженнями, діяльність яких спрямована на навчання та виховання компетентної особистості з поступовим набуттям нею певного професійно-кваліфікаційного рівня.

2. Комплексна статистична оцінка діяльності сфери середньої освіти на загальнодержавному рівні відобразила основні тенденції цієї системи: зменшення чисельності учнів у секторі середньої освіти, та як наслідок – кількості закладів освіти та кількості вчителів; виникнення сектору приватних закладів освіти та закладів “нового типу”; зменшення обсягів фінансування

частини витрат, що використовуються для покращення матеріально-технічного забезпечення якісної освітньої діяльності. Вивчення рівнів, тенденцій та закономірностей середньої освіти України є важливим аспектом соціальної статистики.

3. Результати досліджень системи середньої освіти висвітлені в наукових працях авторів різних напрямів: філософії, педагогіки, державної політики та управління, соціології, економіки. Особливого розвитку ці дослідження набувають у сегментах визначення впливу освіти та середньої освіти зокрема на соціально-економічний розвиток країни та регіону, а також аналізу ефективності використання наявних ресурсів. Значна частка вчених лише певною мірою використовують наявну інформаційно-статистичну базу та статистичну методологію у своїх дослідженнях.

Поступова адаптація українського законодавства у системі освіти до європейських та світових стандартів потребує удосконалення статистичного супроводу в частині формування рекомендацій щодо раціонального використання ресурсів та оцінки ефективності діяльності освітньої сфери.

4. Обґрунтовано доцільність використання при вивченні середньої освіти міжнародних, європейських та національних статистичних класифікацій, що є підґрунтям для формування й поширення статистичної інформації та базою для проведення статистичного аналізу. Визначено позицію середньої освіти у цих класифікаціях. Охарактеризовано Міжнародну стандартну класифікацію освіти та подано її адаптацію до української системи середньої освіти.

5. У процесі вивчення наявної інформаційної бази статистичного дослідження середньої освіти проаналізовано й узагальнено існуючі джерела інформації у цій сфері, а саме: дані Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки та інших міністерств. Описано ієрархічну схему передачі статистичної інформації, що базується її потоках від суб'єктів ринку освітніх послуг: населення, освітніх установ та підприємств до відповідних органів управління. Охарактеризовано існуючі міжнародні та національні джерела інформації.

З огляду на наявну інформаційну базу обґрунтовано потребу формування деталізованого підходу до оцінки середньої освіти. Для цього запропоновано розширити систему статистичних показників, що характеризують сучасні тенденції у розвитку освіти, гармонізувати програми державних статистичних спостережень з міжнародними стандартами на основі створення системи статистичного моніторингу.

6. Розширено систему статистичних показників середньої освіти, що ґрунтується на принципах системності, адаптованості до нововведень, які впроваджуються на національному та регіональних рівнях. Запропонована система показників містить групи самостійних, але пов'язаних між собою блоків, що дозволяє розширити та поглибити аналіз середньої освіти з огляду на складність досліджуваного явища.

7. Доведено, що важливим напрямом оцінювання стану та розвитку системи середньої освіти, виявлення її позитивних і негативних тенденцій,

визначення результатів упровадження управлінських рішень є проведення моніторингу середньої освіти.

У роботі визначено сутність і зміст системи моніторингу середньої освіти, обґрунтовані її мета й завдання, виокремлено етапи моніторингу з розкриттям їх змісту.

8. Здійснено багатомірне групування територій за основними показниками стану середньої освіти, що дозволило виділити окремі групи регіонів за схожістю тенденцій (виокремлено чотири окремі підкластери). Визначено позицію регіонів країни за рейтинговою оцінкою стану середньої освіти та виявлено відмінності між ними. Найбільше значення інтегрального показника (0,884) має нетиповий регіон м. Київ, що свідчить про високий рівень розвитку системи середньої освіти у столиці.

Такий підхід сприятиме розробці диференційованих заходів державної політики у сфері забезпечення населення освітою з мінімізацією обсягів фінансових, матеріальних та кадрових витрат.

9. На основі аналізу факторів впливу на успішність учнів, а саме, на частку учнів які отримали вищі бали (183,5–200,0) за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з математики та української мови як індикатора ефективності діяльності системи середньої освіти. Побудовані рівняння залежності результатів від виділених факторів свідчить, що у 2014/15 н. р. одиничне збільшення кількості випадків скоєння злочинів неповнолітніми, частка учнів, які отримують вищий бал з української мови зменшується на 0,21%, а при зростанні заробітної плати працівників сфери освіти на 1 грн частка учнів з вищим балом з математики зростає на 0,01% за умови, що інші фактори залишаться без зміни.

Виявлені закономірності, підтверджують результати міжнародних досліджень про вплив соціально-економічних факторів, пов'язаних з родинними випускників, та осередку внутрішньошкільної діяльності.

10. Статистичне вивчення дозволило виявити основні напрями розвитку інформаційно-методичного забезпечення середньої освіти України. Серед них: розширення статистичної бази та наповнення її показниками; застосування нового підходу до вивчення стану середньої освіти в різних інформаційних розрізах, можливість включення в дослідження блоку нерегулярних запитань для аналізу нових явищ і тенденцій; оцінки позабюджетного фінансування закладів освіти.

Одержані в дисертаційній роботі результати можуть бути використані для вирішення проблеми статистичного забезпечення управління середньою освітою України, сприяти розширенню інформаційної бази та загальному підвищенню ефективності діяльності в освітній сфері.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У виданнях, що належать до наукометричних баз даних

1. Ганюкова А. Ю. Організаційні засади побудови системи статистичних показників середньої освіти / А. Ю. Ганюкова // Вісник Київського

національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2015. – № 4 (169). – С. 9–14. (0,65 друк. арк.).

2. Пашковська А. Ю. Організація та методика проведення моніторингу середньої освіти в Україні / А. Ю. Пашковська // Статистика України. – 2016. – № 1. – С. 12–17. (0,40 друк. арк.).

У наукових фахових виданнях:

3. Ганюкова А. Ю. Статистичне вивчення системи середньої освіти в європейських країнах / А. Ю. Ганюкова // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 12. – С. 207–211. (0,29 друк. арк.).

4. Ганюкова А. Ю. Напрямки вивчення середньої освіти в Україні / А. Ю. Ганюкова // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 13. – С. 245–259. (0,31 друк. арк.).

5. Ганюкова А. Ю. Статистична характеристика розвитку середньої освіти в Україні / А. Ю. Ганюкова // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 15. – С. 204–213. (0,48 друк. арк.).

6. Ганюкова А. Ю. Інформаційне забезпечення статистичного вивчення середньої освіти в Україні / А. Ю. Ганюкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2014. – № 1118. – С. 98–107. (0,53 друк. арк.).

В інших виданнях:

7. Ганюкова А. Ю. Зарубіжний досвід статистичного вивчення середньої освіти / А. Ю. Ганюкова // Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики (К., 5–6 груд. 2013 р.). – К. : НАСОА, 2013. – С. 77–80. (0,18 друк. арк.).

8. Ганюкова А. Ю. Статистичний аналіз фінансування закладів середньої освіти в Україні / А. Ю. Ганюкова // Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи : тези доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики (К., 4 грудня 2014 р.). – К. : НАСОА, 2014. – С. 59–61. (0,13 друк. арк.).

9. Ганюкова А. Ю. Система статистичних показників дослідження середньої освіти / А. Ю. Ганюкова // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація : тези доп. XIII Всеукр. наук. конф (К., 27 бер. 2015 р.). – К. : НАСОА, 2015. – С. 154–156. (0,10 друк. арк.).

10. Пашковська А. Ю. Соціально-економічна нормаль як індикатор внутрішньої ефективності середньої освіти / А. Ю. Пашковська // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 17. – С. 115–121. (0,25 друк. арк.).

11. Пашковська А. Ю. Удосконалення статистичного забезпечення середньої освіти в Україні / А. Ю. Пашковська // Науковий потенціал сучасної економічної науки: тези Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. економічного спрямування (Тернопіль, 27 квіт. 2016 р.). – Тернопіль, 2016. – С. 46–49. (0,11 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Пашковська А. Ю. Статистичне вивчення середньої освіти в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 – статистика. – Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, 2016.

У дисертаційній роботі розроблено теоретико-методологічні засади та методичні підходи до статистичного вивчення середньої освіти в Україні.

Розкрито сутність та особливості середньої освіти як об'єкта статистичного дослідження. Розглянуто позицію середньої освіти в міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях, а також у Міжнародній стандартній класифікації освіти. Опрацьовано інформаційні ресурси обстежень освіти в Україні та країнах ЄС, що дозволило розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення інформаційного забезпечення статистичного вивчення середньої освіти.

Узагальнено існуючі методичні підходи до статистичного оцінювання стану середньої освіти та охарактеризовано систему статистичних показників. Адаптовано методи багатовимірного групування до виокремлення територій за подібністю показників середньої освіти. Запропоновано методичний підхід до рейтингового оцінювання регіонів України за показниками середньої освіти. Здійснено аналіз впливу показників стану освіти та результати зовнішнього незалежного оцінювання.

Ключові слова: статистичний аналіз, середня освіта, статистика середньої освіти, інформаційне забезпечення, моніторинг, багатомірне групування.

АННОТАЦИЯ

Пашковская А. Ю. Статистическое изучение среднего образования в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.10 – статистика. – Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, 2016.

В диссертационной работе разработаны некоторые аспекты теоретических и методологических основ статистического оценивания среднего образования Украины, разработаны научно-теоретические рекомендации в части совершенствования его информационного обеспечения.

Раскрыто сущность и особенности среднего образования как объекта статистического изучения, охарактеризовано его современное состояние и тенденции развития. Исследована роль образования в развитии человеческого потенциала и его влияния на социально-экономическое состояние страны.

Проведен анализ результатов научной деятельности украинских и зарубежных ученых в данной сфере по различным научным направлениям, в которых раскрыты проблемы и перспективы развития образования, в том числе среднего, как Украины, так и зарубежных стран.

Определены основные задачи статистики среднего образования, которые обусловлены политикой страны по среднему образованию.

Рассмотрено место системы среднего образования в системе статистических классификаций: международных, европейских, национальных, а также Международной стандартной классификации образования.

Исследовано существующие информационное обеспечение статистического изучения среднего образования: Государственной службы статистики Украины, Министерства образования и науки и других министерств, а также выделены опосредованные источники информации. Описано иерархическую систему передачи информации, а также освещены информационные ресурсы стран ЕС, что позволило разработать практические рекомендации в части совершенствования информационного обеспечения статистики среднего образования.

В работе охарактеризованы блоки статистических показателей, которые дают возможность оценить состояние системы среднего образования на уровне страны и ее регионов.

Определена сущность и содержание системы мониторинга среднего образования, обоснованы ее цели и задачи, выделены этапы мониторинга с раскрытием их сущности.

Использованы методы многомерного группирования для выделения однородных территорий на основе показателей состояния среднего образования. Предложен методический подход к рейтинговой оценке регионов страны по основным показателям образовательной системы.

На основании анализа данных проанализировано влияние состояния среднего образования на результаты внешнего независимого оценивания по регионам Украины.

Определено, что статистическое изучение среднего образования Украины служит основой для принятия эффективных решений в образовательной политике на всех уровнях управления: государственное управление и регулирование должно быть направлено на обеспечение качественного образования на всех его уровнях, что, в свою очередь, обеспечивается качественным статистическим сопровождением в условиях дефицита финансовых и материальных ресурсов в изучаемой сфере. При этом информация должна быть доступной широкому кругу потребителей.

Ключевые слова: статистический анализ, среднее образование, статистика среднего образования, информационное обеспечение, мониторинг, многомерная группировка.

ABSTRACT

Pashkovska A. Yu. Statistical study of secondary education in Ukraine. – Manuscript copyright.

The thesis for the degree of the Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.10 – Statistics. – National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kyiv, 2016.

This work is devoted to the development of theoretical and methodological and systematic approaches to statistical study of secondary education in Ukraine.

The essence and characteristics of secondary education as the object of statistical study was revealed. The position of secondary education in the international, European and national statistical classifications, as well as in the International Standard Classification of Education was considered. Information resources of education survey in Ukraine and the countries of the European Union were processed, that allowed to develop practical recommendations concerning the improvement of information support of statistical study of secondary education.

Current systematic approaches to statistical evaluation of the state of secondary education were generalized and a system of statistical indicators was described. The methods of multidimensional classification were adapted to single out regions based on the similar indicators of secondary education. The systematic approach to rating evaluation of Ukrainian regions based on the indicators of secondary education was proposed. The analysis of the impact of educational indicators and external independent testing results was made.

Key words: statistical analysis, secondary education, statistics of secondary education, informational support, monitoring, multidimensional classification.